

Клименту VIII 1597 г. поменуто је као глава (старјешина) Бањана вој. Иван Петровић¹⁶. Послије вој. Ивана Скарић није нашао ниједног војводу по имену, мада се без наведеног имена спомињу до 1645 год. (стр. 61). Не може бити никакве сумње да је личност војводе са натписа у цркви на Стражници из 1605 год. истовјетна са војводом Иваном из наведених докумената код Скарића, К. Хорвата и Гл. Станојевића. Али Гл. Станојевић наводи у 1604 као војводу у Бањанима Милутина и у 1605 год. Јована Петровића, што би довело у сумњу моје тврђење. Међутим, кад наводи материјал из архива види се да су они записани као кнезови (стр. 131). Скарић је добро урадио што је издвојио кнезове од војвода. Он Јована Петровића наводи као кнеза за године 1605, 1611, 1616 и 1624, а Вујина 1628 године (стр. 62). Јован Петровић би могао бити син војводе Ивана, који се наводи у натпису као његов син под именом Јован. Није искључено да је и поп Вуин, наведен у нашем натпису, идентичан са кнезом Вујином из 1628 године. Никшићки војвода Вукашин из доба Морејског рата (1683-1699) био је поп и војвода, па не би било немогуће да је поп Вуин у наведеној години био и кнез.

Јован Ивовић

— 0 —

КАКО ЈЕ БИЛО ИМЕ СИНУ НЕРЕТЉАНСКОГ ВОЈВОДЕ РУСИНА?

I

У делу Виктора Новака и Петра Скока »Супетарски картулар«, у одељку »Textus«, у документу бр. 97, стр. 228—229, помиње се по имену син неретљанског војводе Русина »морстикуса«, брата краља Славца. Фрагменат текста овог документа на стр. 229, где је наведено име Русинова сина, као Петрус Славус, гласи овако: »*Monasterium sancti Petri de Gomai a longis retro temporibus sepe dictas terras possedit, quas quidem terras Rossene Moristici prius donavit monasterio sancti Petri de Gomai et post mortem ipsius Rossene Moristici, Petrus Slauus, fillius eius, et Slauzio anunculus eiusdem Petri Slau i prenominatas terras in sepe dicto monasterio confirmavit et eas in pace et magna quiete hactenus possedit*«.

Према овом цитираном тексту, Новак и Скок овог Русиновог сина називају час Петар Славен или Петрус Славус (Новак, стр. 55; Скок, стр. 280 и 276), а час Петар Хрват (Новак, 147, 173 и 305; Скок, 256). Најчешће, Новак га помиње само

¹⁶ D. K. Horvat, Monumenta historica nova... Глас. Зем. муз. стр. 57

именом Петар (стр. 55, 147, 170 и 173). У регистру Index personarum име Русинова сина наводи се овако:

на стр. 305, Петар Хрват — види Петрус Славус
Петар (Славус — Хрват), 147, 280
Петрус, Славус — види Славус Петрус

на стр. 306, Славус Петрус, син кнеза Русона 55, 170, 173,
280

Славус Петрус = Петар Хрват

Сем тога, на стр. 173, Новак се изражава овако: »Petrus Slauus, дакле Петар Хрват«. А Скок, говорећи о Петровом оцу, на стр. 280, каже: »Отац Русин морски Хрват је, живи највише у Сплиту«, што би значило да је тај Петар назив Хрват наследио од свог оца. Истим називом Петар Хрват називају га и неки други писци. Тако н. пр. Шишић га у својој Повијести Хрвата у вријеме народних владара (стр. 539 и 612 нап. 56) назива именом Петар Славац, а у своме Приручнику, на стр. 381, претпоставља могућност да се може назвати и Петар Хрват, па о томе се овако изражава: »Ово Slauus може да значи и Хрват, али не у тој форми, јер такви народносни пријдев дају обично туђинци, а поред тога гласио би Sclavus а не Slavus. Према томе оно Slauus зацијело је уз кршћанско име Петар народно име, наиме С л а в о са нузоблицима С л а в к о, С л а в а ц и С л а в и ћ. Ово име познато је у Дубровнику у романизираној форми као Slabba. Познаду га паче и у Котору Slavus nepos Pervossii de Sevasto. Како видимо ово име »Slavus« или »Slabba« постојало је сигурно већ у XI в. Према томе звао се син поморскога жупана Русина, а синовац краља Славића, Петар Славо (или можда и Петар Славић)«. Вјекослав Клаић опет, у својој Повјести Хрвата (св. I, Загреб 1899, стр. 112) каже, да је стриц Петров и брат Русинов био »Славић од племена Свачића«. Тако је, по Клаићу, и Русинов син, као члан свога племена, био Свачић, дакле: Петар Свачић.

Проф. Михо Барада, међутим, сматра да је Русинов син носио име Петриславус. Новак се са тиме не слаже и на стр. 175 у нап. 69 примећује: »М. Барада, Двије наше владарске исправе, 10, учинио је од Петрус Славус Петриславуса, дакле Петрислава, а ми мислимо да тај композитум није постојао, јер би у номинативу, кад се спомиње то име Петрово, био изражен као Петриславус, а не Петрус Славус. То Славус свакако ту означава Петрову народност, т. ј. Хрвата Петра«. Али ово објашњење Новака није тачно, јер овај »композитум« Петрислав имамо и у Барском родослову на стр. 330 и 331 (у Шишићевој редакцији) као име оца краља Владимира и на стр. 557 као име једног сина краља Михајла Војисављевића, а на стр. 360 као име једног сина кнеза Бранислава, што значи да је заиста овај »композитум« постојао у оним временима кад су постали и првобитни оригинали ових докумената и кад је живео овај

Русинов син. Уз то напомињемо, да је сасвим нетачан и навод проф. Скока, да је Русин боравио највише у Сплиту, јер за то нема ослоњаца ни у каквом документу, па чак нема нигде ни неког наговештаја о томе, да је Русин, »морстикус« или *dux Marianopolium*, живео у граду Сплиту и да је био »морски Хрват«.

Исто тако као професору Баради, и нама је било име Петрислав вероватније од свих других читања и објашњења, јер нисмо могли да схватимо зашто би требало, у оним временима, да Русинов син носи поред свога личног имена још и назив своје народности. Увидели смо одмах да је, и у овоме случају, у питању неко случајно погрешно читање, које су после други писци прихватили, не проверавајући тачност имена у оригиналном документу, па су на томе основу и заснивали разна своја објашњења. А сам Шишић притом ишао је још и даље, па је у томе тобожњем Петру Славусу наслућивао последњег хрватског народног краља Петра, и о томе се, на стр. 612 поменуте своје *Повијести Хрвата*, он овако изражава: »Није нам изријеком ништа убиљежено о подријетлу посљедњег народног хрватског краља, али ја у њему наслућујем синовца бившега краља Славца, то јест сина жупана Русина«, а у нап. 56, између осталог, каже: »Нећака краља Славца, Петра, спомиње нека исправа од год. 1176: *Monasterium S. Petri de Gomai a longis retro temporibus sepe dictas terras possedit, quas quidem terras Rossene (= Rusin) moristicus prius donavit monasterio S. Petri de Gomai et post mortem ipsius Rossene moristici (prije 1074) Petrus Slavus filius eius et Slavizo (= kralj Slavac) avunculus eiusdem Petri Slavi, prenomi-natas terras ih supradicto monasterio confirmavit (Regictar samostana sv. Petra, ima i Smičiklas, Cod. dipl. vol. II, 143).*

Како видимо — наставља Шишић — у тој се исправи не даје ни Славцу краљевска титула, а ипак ју је имао. Према томе тај је Петар носио још и народно име Славац. Да нема разлога називати краља Петра *Свачић*, и да је оно познато »Петар Свачић« само Рачкога литерарна комбинација на основу неисправно датирана приписа самостанском регистру Св. Петра, доказао сам у мом Приручнику 379—383. Шта више, у раније вријеме никад нема у рукописима Свачић већ Сначић или Значић (*Snacig*). Ја дакле не тврдим изријеком, да је посљедњи хрватски краљ Петар био из племена Качића, већ то само наслућујем, али одлучно поричем да је био — Петар Свачић«.

II

У горе наведеном делу Новака и Скока, у одељку »Репродукције Супетарског картулара«, објављене су и фотографије оригиналних рукописних докумената. На листу 25, у другом и трећем реду одоздо, налази се реченица са именом Русинова сина. Ево како је ова реченица у рукопису написана: ...»*et post mortem ipsius Rossene moristici Petrus slauus filius eius et Slavizo*

anunculus eiusdem Petrislavi prenominitas terras in sepedicto monasterio confirmavit»...

Име Русинова сина, као што видимо, написано је два пута у цитираној реченици, и оба пута то је име Петрислав: први пут у номинативу Петруславус, а на другом месту у генитиву као Петрислави. У овом другом облику оно је написано савршено исправно и као једна реч, док се у првом разабире ипак један врло мали размак између првог дела имена »Petrus« и оног другог дела »slauus«, али је тај размак много мањи него што је између свих осталих речи у овом одсеку рукописа, тако да је већ на први поглед сасвим разговетно да је до тог малог размака дошло само случајно и из непажње при писању, као што је из непажње написано и слово »с« два пута. Стога је јасно, да је и у овом номинативном облику у питању само једна, од два дела, сложена реч, као што је случај и у другом. Кад је у овом другом облику Петрислав једно име и кад је написано као једна реч, тако треба да буде и у првом облику, иако се разабире онај мали случајни размак. Сасвим је разумљиво наиме да је име Петрислава написано по други пут са више пажње пошто је исти писар први пут починио малу, врло малу грешку, јер размак између речи у овом рукописном документу скоро свуда је разговетно истакнут; скоро свуда је сасвим уочљив и обично двоструко већи него што је између »Petrus« и »slauus«, па је зато јасно да је то само једна реч, једно лично име, а да је писар документа погрешно удвостручио слово »с« и да је погрешно ово име написао у номинативу као Petrusslauus уместо Petrislauus, мислећи ваљда да тако треба да гласи у латинском номинативу ово хибридно народно словенско име, које уосталом тај исти писар, неки сплитски Роман, сасвим коректно пише у латинском генитиву. Ако пак у првом случају може ипак да се и појави нека сумња, то ова сумња мора да нестане одмах чим се после тога прочита по други пут ово исто име, јер се може свако уверити да је сасвим коректно написано. Упада у очи притом, да су прво и друго слово »с« потпуно исти, оно средњовековно издужено минускулно „f“. Таквим истим минускулним „f“ свршава се први део имена и започиње други део, који уз то није ни написан великим почетним словом, као што би требало да је то неко друго и одвојено име. Како у другом генитивном облику, тако и у овом првом номинативном, јасно се може разабрати да Petrusslauus нису две одвојене речи него да је то једно лично име, Петруслав односно Петрислав, а то значи да ово Петруслав није ништа друго него латинизовано Петрислав.

Да је доиста овде у питању само лично име Петрислав, а не две речи, т. ј. лично име Petrus и назив народности Slavus, и да други део речи, оно »slauus«, не значи ни Славен, ни Хрват, ни Славац, ни Славко, ни Славо, како то преводе горе поменути научници, најјачи доказ налазимо у чињеници што се народни назив Словен или Словени нигде у овим документима не пише Slavus (или Slavi) него се увек пише само Sclavus или Sclavi.

Тако су ови називи написани и у овом истом документу у коме се помиње и Русинов син Петрислав, јер на стр. 228 имамо и пр. ову реченицу: ... »quidam Sclavi Adrianiki, uidelicet Predanus scilicet cum parentibus suis Sclavis et quidam Latini«. Где год је у документима овог Картулара поменуто народно словенско име, оно је свуда »Sclavus, а нигде Slavus, па чак и у називу земље Sclavonie на листу 27. Управо исто тако писало се словенско име и име земље и у свим осталим документима и споменицима из оних векова, у свима без изузетка, а тако и у Барском родослову, као и у Салонитанској историји од Томе Архиђакона. Друкчије није могао да напише име Словена ни писар ових докумената из Супетарског картулара. Сасвим је, дакле, оправдано да, према томе, већ сада закључимо: прво, да је последњи редактор овог документа погрешно на стр. 229 транскрибовао Petrus Slaus и Petri Slausi уместо Petruslauus и Petrislauri, као што је у изворном рукописном документу; — друго, да се у писању личног имена Русинова сина не ради о некој изминци са обликом Slavus уместо Sclavus, као што то каже Скок (стр. 280); — и треће, да би и у овом случају било написано Petrus Sclausus да се је овде радило о назначењу имена Петриславове народности (стр. 276).

Најзад, у прилог ове наше тврдње наводимо и ову важну чињеницу, да се други део имена Русинова сина, оно »slauus«, и на првом и на другом месту, и у номинативу и у генитиву, пише сасвим исправно малим почетним словом »s«, односно, „f“, што очигледно значи да тај део овог словенског имена не значи назив народности, јер када би имао такво значење, написано би било великим почетним словом »S« ; наиме Slaus, а не slaus. У поткрепу ове чињенице износимо још и то да су у овом истом документу све именице, које значе било назив народности или лично име или пак неки топоним, а почињу гласом »s«, написане великим почетним словом »S«: Sclavi, Slausio, Stilpiza и Serrecla. А сем тога, овде треба истакнути и то, да су у свим случајевима где је у овим документима поменуто неко словенско име са наставком »слав«, оно је свуда написано само са латинизованим »slauus«, односно »slauo«. Овај други део словенских имена свуда је написан малим почетним словом »s« („f“) као и у имену Петрусславус, н. пр. Miraslaus (лист 3), Miroslauo (л. 4, 5, 15, 29), Radaslao (л. 13) и Jeroslao (л. 21). Стога би, сасвим логично, и други део имена Русинова сина био написан великим почетним словом »S« или „f“ да је то од имена одвојена засебна реч за назив »Петрове« народности.

Треба да подвучемо још нешто. Нигде нема у изворима из оних времена да се баш на овакав начин, и то у једном оваквом судском документу, упадно, без потребе и разлога, истиче народност неког лица, и зато би у овом случају назив »slauus« био

потпуно неуместан и несхватљив, ако га узмемо као засебну реч у значењу народности, а не као саставни други део словенског хибридног имена Петриславус. Кад, најзад, свему овоме додамо још и ову познату чињеницу, да су у оним вековима писари и преписивачи докумената, Романи из далматинских градова, при писању словенских народних имена чинили сваковрсне грешке, и често ова имена преудешавали према своме изговору и према правилима своје романске ортографије, тада нам неће моћи ни онај случајни врло мали размак између првог и другог дела имена Петрислав у латинском облику номинатива да мења значење овог словенског хибридног имена, као ни оно слово »с«, које је погрешно два пута написано.

III

На основу свега што у вези овог документа изложисмо, тврдимо да је овде у питању лично име Петрислав и да је сасвим погрешно кад се име Русинова сина избличава и пише Петрус Славус или Петар Славен, или само Петар, а још више Петар Хрват, те да је Русинову сину несумњиво било име Петрислав. Ако је Petruslauus = Петар Хрват, онда Miraslauus = Мира Хрват, а Radaslauus = Рада Хрват, итд. Ни назив Sclavus или Slavus, а још мање наставак словенских имена »слав«, нису синоними за народносно име Хрват. Поред тога тврдимо, да овај неретљански Петрислав није могао да буде посљедњи хрватски краљ Петар, како то наслућиваху Шишић и Рачки. Утолико мање што се овај наш Петрислав помиње после смрти свога оца Русина, који је био неретљански војвода после Јакова и пре краља Славца у последњој декади XI столећа, па се зато ни хронолошки не може везивати са појавом последњег хрватског краља, који је погинуо 1097 год. у планини Гвозду у боју са освајачем Хрватске, мађарским краљем Коломаном. Петрислав је, дакле, био син »морстикуса« (војводе Неретљана, а не тек неког »жупана«) Русина и уз то братанац краља Славца. Зацело, овај неретљански Петрислав био је савременик оног другог Петрислава, сина кнеза Бранислава из Диоклитије, а можда су ова два Петрислава били и у неком сродству као чланови владарских династија, неретљанске и диоклитијске, па су отуда носили и исто име.